

**План заходів на 2020 рік, які пов'язані з запобіганням та
протидією булінгу (цькуванню) в закладі освіти**

№	Назва заходу	Відповідальний
1	На інформаційному стенді та на офіційному веб-сайті розмістити контактну інформацію уповноваженої особи закладу, організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства, телефони «Гарячої лінії»	Гоголь А.Г.
2	Забезпечити раннє виявлення сімей, в яких може виникнути реальна загроза вчинення насильства в сім'ї.	Класні керівники, постійно
3	Організувати та проводити заходи щодо проведення Всеукраїнської акції „16 днів проти насильства”.	щорічно, листопад - грудень
4	Забезпечити проведення інформаційно-просвітницьких заходів з питань виховання гендерної культури та запобігання усім формам насильства в сім'ї.	Класні керівники, постійно
5	Надавати соціальні послуги та здійснювати соціальний супровід сімей та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, пов'язаних з насильством в сім'ї (за необхідності).	Соціально-психологіч на служба, (за необхідності).
6	Проводити соціально-психологічні дослідження серед учнів закладів загальної середньої освіти з метою вивчення проблем підліткового насильства та розробити рекомендації для попередження фактів психологічного розладу, агресивності та жорстокості серед неповнолітніх.	Соціально-психологіч на служба, постійно
7	Спільно з працівниками служби у справах дітей, кримінальної поліції проводити профілактичні рейди щодо виявлення неповнолітніх, які вживають спиртні напої, наркотичні засоби та схильні до протиправної поведінки.	Соціально-психологіч на служба, щоквартально
8	Провести виховні заходи відповідно ЦТС «Ціннісне ставлення до родини» з метою популяризації родинного виховання .	Класні керівники 1-11 класи. Протягом року.
9	Спланувати та провести інформаційно – роз'яснювальну роботу щодо булінгу, проявів насилля серед учнів школи: 1) Тиждень з протидії булінгу. 2) Всеукраїнська акція „16 днів проти насильства”. 3) Зустрічі з працівниками поліції та працівниками управління юстиції.	Заступник директора з НВР Волк С.В.
10	Спланувати та провести інформаційно – роз'яснювальну роботу з батьками : - Батьківський лекторій №3: «Шкільний булінг: причини та наслідки» - Батьківські збори №3: «Ознаки домашнього насилля» «Юридична відповідальність за булінг»	Соціально-психологіч на служба, класні керівники 1-11 класів
11	Спланувати та провести інформаційно – роз'яснювальну роботу щодо булінгу серед працівників школи.	Соціально-психологіч на служба

Додаток 2
до наказу від 18.12.2019 № 422

II. Ознаки виявлення випадків домашнього насильства

1. У виявленні фактів домашнього насильства має значення спостережливість педагогічних працівників закладу освіти, їх уважне ставлення до учасників освітнього процесу і здатність вчасно помітити симптоми неблагополуччя в поведінці та настрої дітей.

2. Види домашнього насильства визначаються за наступними ознаками:

1) Ознаками психологічного насильства є:

- замкнутість, тривожність, страх або навпаки демонстрація повної відсутності страху, ризикована, зухвала поведінка;
- неврівноважена поведінка;
- агресивність, напади люті, схильність до руйнації, нищення, насильства;
- різка зміна звичної для дитини поведінки на контрастну;
- уповільнене мовлення, нездатність до навчання, відсутність знань відповідно до віку (наприклад, невміння читати, писати, рахувати);
- синдром «маленького дорослого» (надмірна зрілість та відповідальність);
- уникання однолітків, бажання спілкуватися та гратися зі значно молодшими дітьми;
- занижене самооцінювання, наявність почуття провини;
- швидка стомлюваність, знижена спроможність до концентрації уваги;
- демонстрація страху перед появою батьків та/або необхідністю йти додому, небажання йти додому;
- схильність до «мандрів», бродяжництва;
- депресивні розлади;
- спроби самогубства;
- вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- наявність стресоподібних розладів психіки, психосоматичних хвороб;
- прояви насильства чи жорстокого поводження стосовно тварин чи інших живих істот;
- приналежність батьків інших законних представників до деструктивних релігійних сект;
- інші прояви поведінки чи емоційних реакцій, що не відповідають віковим нормам розвитку дитини.

2) Ознаками фізичного насильства можуть бути:

- розповідь дитини, що батьки, інші члени сім'ї застосовують до неї або іншої дитини фізичне насильство, погрожують вигнати з дому, перемістити до іншого місця проживання (віддати до інтернатного закладу, влаштувати до лікарні, помешкання інших родичів тощо), про наявність небезпеки з боку тварин, що утримуються у неї вдома;
- намагання дитини приховати травми та обставини їх отримання (відмова зняти одяг для медичного обстеження або переодягатися в присутності інших дітей; носити одяг, що не відповідає сезону);
- зміщення суглобів (вивихи), переломи кісток, гематоми, подряпини;
- синці на щоках, очах, губах, вухах, передпліччях, стегнах, кінчиках пальців тощо;
- рвані рани і переломи в області обличчя, травматична втрата зубів;
- травми ока (крововиливи, відшарування сітківки тощо);
- забиті місця на тілі, голові або сідницях, які мають виразні контури предмета (наприклад, пряжки ремня, лозини);
- скарги дитини на головний біль, біль у животі, зовнішні запалення органів сечовивідних і статевих систем;
- рани і синці у різних фазах загоєння на різних частинах тіла (наприклад, на спині та грудях одночасно);
- сліди від укусів;
- опіки та інші незвичні для віку дитини фізичні (видимі та невидимі) травми.

3) Ознаками економічного насильства, занедбання дитини можуть бути:

- постійне голодування через нестачу їжі;
- вага дитини в значній мірі не відповідає її віковій нормі (за визначенням медичного працівника);

- часті запізнення до школи, брудний одяг, одягання не за погодою;
- пропуски занять у школі;
- втомлений і хворобливий вигляд;
- загальна занедбаність;
- нестача необхідного медичного лікування (дитину не водять до лікаря),
- неліковані зуби;
- залишення дитини батьками під наглядом незнайомих осіб (в тому числі, які перебувають у стані алкогольного або наркотичного сп'яніння);
- залишення дитини дошкільного віку без догляду впродовж тривалого часу як у помешканні, так і на вулиці, в тому числі зі сторонніми особами;
- відсутність іграшок, книжок, розваг тощо;
- антисанітарні умови проживання, відсутність постільної білизни (або постільна білизна рвана та брудна), засобів гігієни;
- нігті, волосся у дитини нестрижені та брудні;
- у дитини постійні інфекції, спричинені браком гігієни;
- залучення дитини до трудової діяльності (з порушенням чинного законодавства);
- дитина жебракує, втікає з дому;
- відставання дитини в розвитку фізичному, емоційному, розвитку дрібної моторики, пізнавальних здібностей, соціальних навичок та навичок міжособистісного спілкування внаслідок педагогічної занедбаності тощо.

4) Ознаками сексуального насильства можуть бути:

- знання термінології та жаргону, зазвичай не властивих дітям відповідного віку;
- захворювання, що передаються статевим шляхом;
- синдром «брудного тіла»;
- уникнення контактів із ровесниками чи дорослими, зокрема й з родинного кола чи друзів сім'ї;
- дитяча або підліткова проституція;
- рання вагітність;
- вчинення сексуальних злочинів;
- сексуальні домагання до дітей, підлітків, дорослих;
- нерозбірлива або неприйнятна віку дитини сексуальна поведінка;
- створення та реалізація дитиною сексуальних сценаріїв в іграх за допомогою іграшок та ляльок;
- відмова від гігієнічного догляду за собою;
- нашарування великої кількості одягу на тілі або використання одягу, який максимально приховує тіло;
- страх або агресивна реакція щодо конкретних людей або людей певної статі, віку тощо;
- синці на внутрішній стороні стегон, на грудях і сідницях, сліди від укусів.
- інші незвичні для віку дитини фізичні ознаки (видимі та невидимі), а також психологічні і поведінкові прояви, які можуть свідчити про насильство щодо дитини.

Педагогічним працівникам доцільно звертати увагу також на ознаки, що вказують на ймовірність виникнення ризиків для життя, здоров'я та розвитку дитини. Зокрема до таких ризиків можна, крім іншого, віднести ситуації, коли батьки або інші законні представники:

- не цікавляться освітньою діяльністю дитини (не відвідують батьківських зборів, не контактують із педагогами закладу);
- під час відвідування закладу освіти перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під дією наркотичних речовин; наявні факти надмірного вживання алкоголю, наркотичних речовин, схильності до азартних ігор та відвідування ігрових клубів;
- систематично проявляють агресивну поведінку до працівників закладу освіти, батьків інших дітей;
- ігнорують рекомендації працівників закладу освіти щодо виховання дитини, що призводить або може призвести до затримки її розвитку, погіршення емоційного стану, здоров'я, соціальної ізоляції та інших несприятливих наслідків;
- не дотримуються санітарно-гігієнічних норм та правил безпечної поведінки (що призводить

до виникнення ризику інфікування дитини);

- мають ознаки пригніченого психоемоційного стану, розладів психічного здоров'я, суїцидальної поведінки, що ускладнює процес догляду та виховання дитини;
- не забезпечують необхідного медичного догляду за дитиною, що може призвести до серйозних порушень здоров'я;
- жорстоко поведуться з членами сім'ї (одним із батьків, іншою дитиною, іншою особою), з домашніми тваринами;
- допускають перебування у помешканні, де проживає дитина, сторонніх осіб, схильних до вживання алкоголю, наркотичних речовин;
- не забезпечують дитину кишеньковими коштами;
- перекладають догляд за молодшими дітьми на інших.

Діти мають:

- знижену здатність контролювати свою поведінку;
- демонстративну хоробрість;
- агресію стосовно інших дітей або дорослих;
- ознаки бродяжництва;
- бажання і змогу перебувати у вечірній і нічний час на вулиці без супроводу дорослих, відвідувати комп'ютерний клуб.

III. Взаємодія керівника та працівників закладу освіти для профілактики та у разі виявлення ознак домашнього насильства

1. Дії керівника та працівників закладу освіти здійснюється відповідно до пунктів 39-41 Порядку.

2. Керівник закладу освіти забезпечує реалізацію заходів у сфері запобігання та протидії насильству:

1) проведення з учасниками освітнього процесу роботи щодо запобігання та протидії насильству;

2) організацію інформаційно-просвітницьких заходів із учасниками освітнього процесу з питань запобігання та протидії насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей;

3) організацію соціально-психологічного супроводу постраждалих;

4) визначення уповноваженої особи з-поміж працівників закладу освіти для здійснення невідкладних заходів реагування у випадках виявлення фактів насильства та/або отримання заяв/повідомлень від постраждалої особи/інших осіб.

3. Уповноважена особа закладу освіти:

У разі виникнення підозри щодо домашнього насильства, жорстокого поводження з дитиною або якщо є реальна загроза його вчинення (удома, з боку однолітків, з боку інших) уповноважена особа зустрічається із дитиною, стосовно якої є інформація про жорстоке поводження щодо неї, намагається розговорити, встановити контакт, довірливі стосунки та надає емоційну підтримку; проявляє інтерес, дружелюбність, щирість, теплоту і симпатію, дитина має відчуття, що її дійсно чують і розуміють. Дотримуватись принципу конфіденційності щодо постраждалої особи.

У процесі розмови, якщо дитина підтверджує факт жорстокого поводження чи насильства щодо неї, уповноваженій особі необхідно з'ясувати терміни подій, які відбулися з дитиною, та можливості отримати їх опис.

Уповноважена особа закладу освіти повідомляє працівників психологічної служби закладу освіти, а працівник психологічної служби за потреби складає план корекційної роботи та здійснює соціально-педагогічний супровід з жертвою та її кривдником, особливо, якщо останнім є інший учень (учні) закладу, та у разі необхідності перенаправляє до інших спеціалістів (психотерапевта, невролога тощо).

4. Педагогічні працівники, медичний та господарсько-обслуговуючий персонал закладу освіти у разі виявлення ознак чи факторів, що можуть вказувати на домашнє насильство, складні життєві обставини, жорстоке поводження з дитиною або ризику щодо їх виникнення стосовно дитини, передають уповноваженій особі закладу освіти, а у разі її відсутності - безпосередньо керівникові закладу освіти (директорові) чи заступнику

директора інформацію про дитину з метою планування подальших дій щодо заходів для надання медичної, психологічної або іншої допомоги постраждалому.

5. У закладі освіти на інформаційному стенді та на офіційному веб-сайті має бути розміщено контактну інформацію уповноваженої особи закладу, організацій та установ, служб підтримки постраждалих осіб, до яких слід звернутися у випадку домашнього насильства, примірний перелік яких додається.